

บทที่ 2

บทบาทภาคเกษตรของไทย และการค้าสินค้าเกษตรระหว่างไทยกับอาเซียน

เศรษฐกิจของไทยในอดีตได้มีการพึ่งพิงภาคเกษตรเป็นหลัก โดยจะเห็นได้ว่าก่อนที่จะมีการพัฒนาประเทศโดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศนั้น ประชากรมากกว่าร้อยละ 80 ของประเทศอาศัยอยู่ในชนบทและประกอบอาชีพทางการเกษตร ภาคเกษตรจึงเป็นทั้งแหล่งอาชีพและแหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดของประชากรไทยในขณะนั้น แต่ภายหลังจากที่ประเทศไทยเริ่มพัฒนาประเทศโดยใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนถึงปัจจุบันภาคเกษตรก็เริ่มมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศน้อยลงตามลำดับ อย่างไรก็ตามภาคเกษตรก็ยังคงมีบทบาทและความสำคัญอยู่มากต่อประชากรส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งอาศัยอยู่ในเขตชนบท ในบทนี้จึงขอกกล่าวถึงบทบาทและความสำคัญภาคเกษตรที่มีต่อระบบเศรษฐกิจของไทยในด้านต่าง ๆ โครงสร้างการผลิตของภาคเกษตร ข้อมูลการค้าสินค้าเกษตรระหว่างไทยกับอาเซียน และนโยบายของรัฐด้านการนำเข้าสินค้าเกษตร

บทบาทต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม

การพิจารณาความสำคัญของเศรษฐกิจสาขาใดสาขาหนึ่งในระบบเศรษฐกิจรวมของประเทศ วิธีการพิจารณาที่ดีที่สุดจะดูจากมูลค่าผลิตภัณฑ์ในประเทศเบื้องต้น (Gross Domestic Product : GDP) หรือมูลค่าผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น (Gross National Product : GNP) โดยทั่วไปจะนิยมข้อมูลแรกมากกว่าเพราะแสดงมูลค่าผลผลิตที่ผลิตภายในประเทศ ส่วนข้อมูลหลังได้รวมเอารายได้สุทธิจากการใช้ปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศซึ่งค่านี้อาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าเป็นบวกจะทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์ในประเทศต่ำกว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์ประชาชาติ แต่ถ้าเป็นลบจะทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์ในประเทศเบื้องต้นสูงกว่า

จากตาราง 2.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์ในประเทศคิดจากราคาคงที่ ตั้งแต่ปี 2528-2537 พบว่ามูลค่าผลผลิตของภาคเกษตรในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา มีสัดส่วนลดลงตามลำดับ คือในปี 2528 มีสัดส่วนร้อยละ 19.08 ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ในประเทศรวมทั้งหมด เหลือเพียงร้อยละ 11.48 ในปี 2537 และเมื่อเทียบกับมูลค่าของผลผลิตของภาคเกษตรกรรมในปี 2493 ซึ่งเคยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 51 การที่สาขาเกษตรลดความสำคัญลงเพราะสาเหตุสำคัญสองประการ คือประการแรกเมื่อเศรษฐกิจขยายตัว การขยายตัวของสาขาอื่น ๆ ย่อมจะมีมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตสินค้าโดยตรง ซึ่งลักษณะทั่วไปที่เกิดขึ้นในทุกประเทศ เช่นการขยายตัวของการแปรรูป การขยายตัวของสาขาการค้า รวมถึงการค้าสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่นสาขาการเงินการธนาคาร สาขาบริการ รวมทั้งการขยายตัวของสาขาอุตสาหกรรมสาขาก่อสร้างและการขนส่ง การขยายตัวสาขาเหล่านี้จะมีมากกว่าสาขาเกษตรอยู่เป็นธรรมดา ประการที่สองอัตราการผลิตของสาขาเกษตรพิจารณาจากอัตราเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์ พบว่ามีแนวโน้มลดลงเพราะปริมาณการผลิตขยายตัวน้อยลงและราคามีแนวโน้มลดลง

อัตราการขยายตัวของสาขาการผลิตสินค้าเกษตรลดลง ขณะที่อัตราการขยายตัวของสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นนั้นเป็นเรื่องปกติ ถ้าพิจารณาตั้งแต่ปี 2490 เป็นต้นมาจนถึงปี 2523 จะพบว่าสาขาเกษตรมีอัตราการขยายตัวน้อยกว่าระบบเศรษฐกิจรวมและน้อยกว่าเศรษฐกิจสาขาอื่น ๆ มาโดยตลอด (โสภณ ทองปาน และคณะฯ, 2528 : 14-16) แต่ถ้าจะพิจารณาจากอัตราการขยายตัวในช่วงปี 2529-2537 ที่คิดจากตัวเลขในตารางที่ 2.1 ก็ยืนยันได้ว่าอัตราการขยายตัวของสาขาเกษตรมีน้อยกว่าระบบเศรษฐกิจโดยรวม และน้อยกว่าสาขานอกการเกษตร และในบางปีคือ ปี 2533 และ 2536 มีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 4.61 และ 1.93 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์ภายในประเทศของประเทศไทยในราคาคงที่ ปี 2531

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	ภาคเกษตร	นอกภาคเกษตร	รวมทั้งหมด
2528	227,324	963,931	1,191,255
	19.08	80.92	100.00
2529	228,191	1,028,986	1,257,177
	18.15	81.85	100.00
2530	228,346	1,148,501	1,376,847
	16.58	83.42	100.00
2531	252,346	1,307,458	1,559,804
	16.18	83.82	100.00
2532	276,569	1,473,383	1,749,952
	15.80	84.20	100.00
2533	263,806	1,682,386	1,946,182
	13.56	86.45	100.00
2534	281,028	1,829,839	2,110,867
	13.31	86.69	100.00
2535	298,026	2,530,081	2,828,107
	10.54	89.46	100.00
2536	292,279	2,178,478	2,470,757
	11.83	88.17	100.00
2537	308,321	2,378,418	2,686,739
	11.48	88.52	100.00

หมายเหตุ : ตัวหนา คือ สัดส่วนร้อยละ

ที่มา : สถิติการเกษตรของประเทศไทย

ตารางที่ 2.2 อัตราการขยายตัวของสาขาเกษตรและสาขานอกเกษตรตั้งแต่ปี 2529-2537

(หน่วย : ร้อยละ)

ปี	ภาคเกษตร	นอกภาคเกษตร	รวมทั้งหมด
2529	0.38	6.75	5.53
2530	0.07	11.61	9.52
2531	10.51	13.84	13.29
2532	9.60	12.69	12.19
2533	-4.61	14.19	11.21
2534	6.53	8.76	8.46
2535	6.05	38.27	33.98
2536	-1.93	-13.90	-12.64
2537	5.49	9.18	8.74

ที่มา : จากการคำนวณตารางที่ 2.1

บทบาทด้านการจ้างงาน

จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาช้านาน ทำให้บทบาทของภาคเกษตรในด้านของการเป็นแหล่งอาชีพของประชากรมีความสำคัญเด่นชัดกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ จากการสำรวจสำมะโนประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2503 พบว่า ในปีดังกล่าวมีสัดส่วนของผู้ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นร้อยละ 82.28 ต่อผู้มีงานทำทั้งสิ้นในประเทศขณะนั้นซึ่งมีจำนวน 13.77 ล้านคน สำหรับอาชีพนอกการเกษตรปรากฏว่ามีผู้มีงานทำเป็นส่วนน้อย และอยู่ในสาขาพาณิชยกรรมและบริการมากที่สุด ส่วนทางด้านสาขาอุตสาหกรรมมีผู้ทำงานมากเป็นอันดับ 4 โดยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 3.0 ของผู้มีงานทำทั้งหมดเท่านั้น อย่างไรก็ตามผลการสำรวจในปี 2539 ปรากฏว่าสัดส่วนของผู้ประกอบอาชีพการเกษตรได้ลดลงเป็นจำนวนมากจากปี 2503 โดยเมื่อพิจารณาแล้วปรากฏว่าอาชีพการเกษตรยังคงมีผู้ประกอบอาชีพมากที่สุดคือ 12.77 ล้านคน แต่เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนพบว่าได้ลดลงจากร้อยละ 82.28 ในปี 2503 เหลือเพียงร้อยละ 42.03 ในปี 2539 ในขณะที่อาชีพนอกการเกษตรคือ สาขาพาณิชยกรรมและบริการสามารถจ้างงานเพิ่มขึ้นได้มากโดยที่สาขาอุตสาหกรรมมีการจ้างงานมากเป็นลำดับที่ 2 โดยมีสัดส่วนการจ้างงานร้อยละ 15.62 ของผู้มีงานทำทั้งสิ้นในประเทศ หรือเท่ากับมีผู้ทำงานในสาขาอุตสาหกรรมนี้ประมาณ 4.75 ล้านคน (ตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3 จำนวนผู้ปฏิบัติงานทำในสาขาต่าง ๆ (หน่วย : ล้านคน)

ปี	เกษตร	อุตสาหกรรม	พาณิชยกรรม	บริการ	อื่น ๆ	รวม
2503	11.33	0.41	0.78	0.65	0.59	13.77
2513	13.2	0.68	0.87	1.18	0.71	16.7
2518	13.27	1.36	1.38	1.52	0.66	18.18
2522	15.02	1.72	1.74	1.81	0.93	21.23
2528	17.67	2.06	2.37	2.43	1.32	25.85
2530	17.54	2.41	2.95	2.9	0.93	26.73
2534	13.99	3.85	3.51	3.28	2.68	27.31
2536	14.29	4.40	3.91	3.69	2.92	29.21
2539	12.77	4.75	4.62	4.22	4.02	30.38

ที่มา : รายงานผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร, สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทบาทด้านการค้าระหว่างประเทศ

ในด้านการค้าระหว่างประเทศนั้น สินค้าเกษตรของไทยนับว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งรายได้เข้าประเทศจากการส่งออกมาเป็นระยะเวลานาน โดยในปี 2502 ปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรมีมูลค่า 6,595 ล้านบาท คิดสัดส่วนร้อยละ 83 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศในขณะนั้น และจากตารางที่ 2.4 ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ 2529-2538 มูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตรของไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังเห็นได้จากปี 2529 มีมูลค่าการส่งออก 134,416.3 ล้านบาท พอในปี 2538 มีมูลค่าการส่งออกสูงขึ้นเป็น 407,037.4 ล้านบาท เป็นการเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่าในรอบ 10 ปี อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตรกับมูลค่าการส่งออกทั้งหมด สัดส่วนมูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตรมีแนวโน้มลดลงไปเรื่อย ๆ แสดงให้เห็นว่าสินค้านอกการเกษตรอื่นได้แก่ สินค้าอุตสาหกรรม มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งประเภทของสินค้า และปริมาณการส่งออก จากตารางที่ 2.5 ในปี 2529 สัดส่วนของมูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตรเป็นร้อยละ 57.91 เหลือเพียงร้อยละ 28.99 ในปี 2538 และเมื่อพิจารณาจากตารางที่ 2.6 ก็ยิ่งแสดงให้เห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าอัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตรน้อยกว่าของสินค้านอกการเกษตรสูงมากเห็นได้จากปี 2530 น้อยกว่าถึง 3.33 เท่า และในบางปีมีอัตราการขยายตัวเป็นลบ ได้แก่ปี 2533 และปี 2536 ทางด้านการนำเข้า จากตารางที่ 2.7 มูลค่าการนำเข้าของสินค้าเกษตรนั้นเพิ่มขึ้นจากปี 2529 ที่มูลค่าการนำเข้า 42,134.7 ล้านบาท เป็น 213,537.6 ล้านบาทเพิ่มขึ้น 5 เท่า แต่เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรต่อมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดในตารางที่ 2.8 พบว่าสัดส่วนของมูลค่าการนำเข้าของสินค้าเกษตรมีแนวโน้มลดลงคือในปี 2529 เป็นร้อยละ 17.46 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 11.64 ในปี 2538 แสดงให้เห็นว่าถึงแม้สินค้านอกการเกษตรจะมีสัดส่วนของมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ก็มีสัดส่วนของมูลค่าการนำเข้าที่สูงขึ้นเช่นกัน เพราะสินค้าทุนและปัจจัยการผลิตของสินค้าอุตสาหกรรมนั้นต้องมีการนำเข้ามาจากต่างประเทศแทบทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีราคาสูง ทางด้านดุลการค้าของสินค้าเกษตรนั้นมีค่าเกินดุลมาตลอดจากตารางที่ 2.9 ในปี 2529 ดุลการค้าสินค้าเกษตรเกินดุล 92,281.6 ล้านบาท และในปี 2538 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 193,499.8 ล้านบาท แสดงให้เห็นได้ชัดว่าสินค้าเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศมาโดยตลอด ซึ่งแตกต่างกับสินค้านอกการเกษตรที่ขาดดุลการค้ามาตลอดและยังคงมีแนวโน้มที่สูงขึ้นด้วย ในปี 2529 ดุลการค้าของสินค้านอกการเกษตรมีค่าขาดดุล 101,545 ล้านบาท จนถึงปี 2538 ขาดดุลเป็น 624,089 ล้านบาท และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ดุลการค้าทั้งหมดขาดดุลมาโดยตลอด

ตารางที่ 2.4 มูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตร (หน่วย : ล้านบาท)

ปี	สินค้าเกษตร	สินค้านอกการเกษตร	รวม
2529	134,416.30	97,678.50	232,094.80
2530	153,990.80	145,099.70	299,090.50
2531	194,198.10	208,121.60	402,319.70
2532	230,536.70	284,192.80	514,729.50
2533	224,039.00	364,110.40	588,149.40
2534	256,035.90	467,075.90	723,111.80
2535	284,980.10	539,377.20	824,357.30
2536	279,650.60	659,461.00	939,111.60
2537	336,140.90	799,372.30	1,135,513.20
2538	407,037.40	996,910.10	1,403,947.50

ที่มา : สถิติการเกษตรของประเทศไทย

ตารางที่ 2.5 สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร (หน่วย : ร้อยละ)

ปี	สินค้าเกษตร	สินค้านอกการเกษตร	รวม
2529	57.91	42.09	100.00
2530	51.49	48.51	100.00
2531	48.27	51.73	100.00
2532	44.79	55.21	100.00
2533	38.09	61.91	100.00
2534	35.41	64.59	100.00
2535	34.57	65.43	100.00
2536	29.78	70.22	100.00
2537	29.60	70.40	100.00
2538	28.99	71.01	100.00

ที่มา : จากการคำนวณตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.6 อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร (หน่วย : ร้อยละ)

ปี	สินค้าเกษตร	สินค้านอกการเกษตร	รวม
2530	14.56	48.55	28.87
2531	26.11	43.43	34.51
2532	18.71	36.55	27.94
2533	-2.82	28.12	14.26
2534	14.28	28.28	22.95
2535	11.30	15.48	14.00
2536	-1.87	22.26	13.92
2537	20.20	21.22	20.91
2538	21.09	24.71	23.64

ที่มา : จากการคำนวณตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.7 มูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตร (หน่วย : ล้านบาท)

ปี	สินค้าเกษตร	สินค้านอกการเกษตร	รวม
2529	42,134.70	199,223.00	241,357.70
2530	53,556.10	280,784.00	334,340.10
2531	78,218.30	434,896.00	513,114.30
2532	102,244.30	560,434.50	662,678.80
2533	125,710.50	727,271.20	852,981.70
2534	142,869.30	816,538.70	959,408.00
2535	158,454.40	874,790.30	1,033,244.70
2536	159,889.00	1,010,957.40	1,170,846.40
2537	179,674.60	1,189,585.80	1,369,260.40
2538	213,537.60	1,620,999.40	1,834,537.00

ที่มา : สถิติการเกษตรแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2.8 สัดส่วนของมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตร (หน่วย : ร้อยละ)

ปี	สินค้าเกษตร	สินค้านอกการเกษตร	รวม
2529	17.46	82.54	100.00
2530	16.02	83.98	100.00
2531	15.24	84.76	100.00
2532	15.43	84.57	100.00
2533	14.74	85.26	100.00
2534	14.89	85.11	100.00
2535	15.34	84.66	100.00
2536	13.66	86.34	100.00
2537	13.12	86.88	100.00
2538	11.64	88.36	100.00

ที่มา : จากการคำนวณตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.9 ดุลการค้าสินค้าเกษตร (หน่วย : ล้านบาท)

ปี	สินค้าเกษตร	สินค้านอกการเกษตร	รวม
2529	92,281.60	-101,544.50	-9,262.90
2530	100,434.70	-135,684.30	-35,249.60
2531	115,979.80	-226,774.40	-110,794.60
2532	128,292.40	-276,241.70	-147,949.30
2533	98,328.50	-363,160.80	-264,832.30
2534	113,166.60	-349,462.80	-236,296.20
2535	126,525.70	-335,413.10	-208,887.40
2536	119,761.60	-351,496.40	-231,734.80
2537	156,466.30	-390,213.50	-233,747.20
2538	193,499.80	-624,089.30	-430,589.50

ที่มา : จากการคำนวณตารางที่ 2.4 และ 2.7

บทบาทด้านการผลิตของสาขาต่าง ๆ ในภาคเกษตร

ในภาคเกษตรนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 สาขาใหญ่ คือ 1. สาขาพืชผล 2. สาขาปศุสัตว์ 3. สาขาประมง 4. สาขาป่าไม้ 5. สาขาบริการทางการเกษตร 6. สาขาเกษตรแปรรูป ซึ่งในแต่ละสาขานั้นมีความสำคัญต่อภาคเกษตรในด้านการผลิตแตกต่างกัน อันจะเห็นได้จากตารางที่ 2.10 ที่แสดงให้เห็นถึงมูลค่าผลผลิตของสาขาต่าง ๆ ในภาคเกษตรตั้งแต่ ปี 2528-2537 สาขาที่มีความสำคัญด้านการผลิตของภาคเกษตรมากที่สุดคือ สาขาพืชผล ซึ่งมีมูลค่าผลผลิตสูงมาโดยตลอด คือตั้งแต่ปี 2528 มีมูลค่าผลผลิต 146,934 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 183,507 ล้านบาทในปี 2537 ส่วนสาขาที่รองลงมาคือ สาขาปศุสัตว์ และสาขาเกษตรแปรรูป ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนของมูลค่าผลผลิตในแต่ละสาขาต่อมูลค่าผลผลิตภาคเกษตรทั้งหมด (ตารางที่ 2.11) จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของสาขาพืชผลนั้นได้ลดลง แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีสัดส่วนที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับสาขาอื่น ๆ ในภาคเกษตรโดยมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 59.52 ในปี 2537 นอกจากนี้สาขาที่มีสัดส่วนลดลงได้แก่ สาขาป่าไม้ สาขาบริการทางการเกษตร ในสาขาป่าไม้นั้นจากปี 2528 มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 5.03 เหลือเพียงร้อยละ 1.11 ในปี 2537 และในสาขาบริการทางการเกษตรจากปี 2528 มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 4.14 เหลือเพียงร้อยละ 2.97 ในปี 2537 แสดงให้เห็นว่าสาขาทั้งสองมีบทบาทด้านการผลิตต่อภาคเกษตรลดลง ส่วนสาขาที่มีบทบาทด้านการผลิตมากขึ้นคือ สาขาประมง และสาขาเกษตรแปรรูป ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนของมูลค่าผลผลิตที่สูงขึ้นคือ สาขาประมง ในปี 2528 มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 8.88 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.67 และสาขาเกษตรแปรรูปในปี 2528 มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 8.26 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 12.09

ตารางที่ 2.10 มูลค่าผลผลิตของสาขาต่าง ๆ ในภาคเกษตร (หน่วย : ล้านบาท)

ปี	พืชผล	ปศุสัตว์	ประมง	ป่าไม้	บริการเกษตร	เกษตรแปรรูป	รวม
2528	146,934	20,601	20,193	11,424	9,403	18,769	227,324
2529	141,776	23,012	21,816	12,274	9,225	20,088	228,191
2530	136,696	24,912	24,558	11,745	9,164	21,271	228,346
2531	157,783	26,022	25,254	10,489	9,835	22,963	252,346
2532	175,031	28,432	27,936	8,487	9,957	26,726	276,569
2533	161,096	29,093	30,030	6,265	9,592	27,730	263,806
2534	169,866	29,328	37,253	4,984	9,497	30,100	281,028
2535	180,025	30,256	40,185	4,842	9,416	33,302	298,026
2536	173,255	31,608	41,146	4,199	8,883	33,188	292,279
2537	183,507	32,782	42,174	3,415	9,172	37,271	308,321

ที่มา : สถิติการเกษตรของประเทศไทย

ตารางที่ 2.11 สัดส่วนของมูลค่าผลผลิตของสาขาต่าง ๆ ในภาคเกษตร (หน่วย : ร้อยละ)

ปี	พืชผล	ปศุสัตว์	ประมง	ป่าไม้	บริการเกษตร	เกษตรแปรรูป	รวม
2528	64.64	9.06	8.88	5.03	4.14	8.26	100.00
2529	62.13	10.08	9.56	5.38	4.04	8.80	100.00
2530	59.86	10.91	10.75	5.14	4.01	9.32	100.00
2531	62.53	10.31	10.01	4.16	3.90	9.10	100.00
2532	63.29	10.28	10.10	3.07	3.60	9.66	100.00
2533	61.07	11.03	11.38	2.37	3.64	10.51	100.00
2534	60.44	10.44	13.26	1.77	3.38	10.71	100.00
2535	60.41	10.15	13.48	1.62	3.16	11.17	100.00
2536	59.28	10.81	14.08	1.44	3.04	11.35	100.00
2537	59.52	10.63	13.68	1.11	2.97	12.09	100.00

ที่มา : จากการคำนวณตารางที่ 2.10

การค้าสินค้าเกษตรระหว่างไทยกับอาเซียน

การค้าสินค้าเกษตรระหว่างไทยกับอาเซียนนั้นมีทั้งการส่งออกสินค้าเกษตรไปยังอาเซียน และมีการนำเข้าสินค้าเกษตรจากอาเซียน จากตารางที่ 2.12 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนตั้งแต่ปี 2531 ถึง 2538 มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยในปี 2531 มีมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปอาเซียนเป็น 16,847 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 48,956 ล้านบาท ในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่า ทางด้านสัดส่วนของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรไปอาเซียนต่อมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด (ตารางที่ 2.13) เป็นร้อยละ 12.03 ในปี 2539 เป็นรองเพียงประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ประเทศในอาเซียนที่เป็นตลาดที่สำคัญของสินค้าเกษตรไทยได้แก่ ประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์ ทางด้านการนำเข้า (ตารางที่ 2.14) ประเทศไทยนำเข้าสินค้าเกษตรจากอาเซียนคิดเป็นมูลค่า 8,934 ล้านบาทในปี 2531 และเพิ่มขึ้นเป็นมูลค่า 28,018 ล้านบาทในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่าเช่นเดียวกับการส่งออก สัดส่วนของมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรจากอาเซียนต่อมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรทั้งหมดเป็นร้อยละ 13.12 ในปี 2538 และประเทศในอาเซียนที่ไทยนำเข้าสินค้าเกษตรมากที่สุดได้แก่ ประเทศมาเลเซีย และรองลงมาคือประเทศสิงคโปร์ ทางด้านดุลการค้า (ตารางที่ 2.15) ประเทศไทยเกินดุลการค้าสินค้าเกษตรกับอาเซียนโดยเฉพาะในปี 2538 มีมูลค่าถึง 20,938 ล้านบาท ถ้าพิจารณาเป็นรายประเทศจะพบว่าประเทศไทยขาดดุลการค้าสินค้าเกษตรกับประเทศมาเลเซียติดต่อกันมาเป็นระยะเวลา 6 ปี ตั้งแต่ปี 2533 ถึง ปี 2538 ส่วนประเทศที่ไทยเกินดุลการค้าสินค้าเกษตรมาตลอดได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศบรูไน ส่วนประเทศอินโดนีเซีย กับประเทศฟิลิปปินส์นั้นมีทั้งเกินดุลและขาดดุลการค้าสินค้าเกษตร สลับกันไปในแต่ละปี

ตารางที่ 2.12 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรไทยไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน (หน่วย : ล้านบาท)

ปี	มาเลเซีย	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	บรูไน	อาเซียน	รวม
2531	6,374	8,505	1,284	459	225	16,847	194,198
2532	10,884	11,536	2,949	1,058	240	26,667	230,537
2533	9,077	10,025	1,585	1,829	349	22,865	224,039
2534	9,168	9,548	2,715	499	392	22,322	256,036
2535	7,356	10,293	4,788	516	424	23,377	284,980
2536	7,976	9,768	1,413	1,399	434	20,990	279,651
2537	9,723	12,104	5,652	1,066	438	28,983	336,141
2538	13,471	20,355	11,002	3,520	608	48,956	407,037

ที่มา : สถิติการค้าสินค้าเกษตรกรรมไทยกับต่างประเทศ

ตารางที่ 2.13 สัดส่วนของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรไทยไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน

(หน่วย : ร้อยละ)

ปี	มาเลเซีย	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	บรูไน	อาเซียน	รวม
2531	3.28	4.38	0.66	0.24	0.12	8.68	100.00
2532	4.72	5.00	1.28	0.46	0.10	11.57	100.00
2533	4.05	4.47	0.71	0.82	0.16	10.21	100.00
2534	3.58	3.73	1.06	0.19	0.15	8.72	100.00
2535	2.58	3.61	1.68	0.18	0.15	8.20	100.00
2536	2.85	3.49	0.51	0.50	0.16	7.51	100.00
2537	2.89	3.60	1.68	0.32	0.13	8.62	100.00
2538	3.31	5.00	2.70	0.86	0.15	12.03	100.00

ที่มา : จากการคำนวณตารางที่ 2.12

ตารางที่ 2.14 มูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรจากกลุ่มประเทศอาเซียน (หน่วย : ล้านบาท)

ปี	มาเลเซีย	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	บรูไน	อาเซียน	รวม
2531	3,986	2,026	2,314	600	8	8,934	78,218
2532	7,907	2,391	3,022	1,360	2	14,682	102,244
2533	9,077	10,025	1,585	1,829	349	22,865	125,711
2534	10,296	2,669	1,573	1,054	4	15,596	142,869
2535	13,545	3,048	1,899	1,053	5	19,550	158,454
2536	11,200	3,007	2,116	1,250	4	17,577	159,889
2537	16,711	3,946	2,616	1,381	28	24,682	179,675
2538	17,967	4,838	4,185	1,016	12	28,018	213,538

ที่มา : สถิติการค้าสินค้าเกษตรกรรมไทยกับต่างประเทศ

ตารางที่ 2.15 สัดส่วนของมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรจากกลุ่มประเทศอาเซียน (หน่วย : ร้อย)

ปี	มาเลเซีย	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	บรูไน	อาเซียน	รวม
2531	5.10	2.59	2.96	0.77	0.01	11.42	100.00
2532	7.73	2.34	2.96	1.33	0.00	14.36	100.00
2533	7.22	7.97	1.26	1.45	0.28	18.19	100.00
2534	7.21	1.87	1.10	0.74	0.00	10.92	100.00
2535	8.55	1.92	1.20	0.66	0.00	12.34	100.00
2536	7.00	1.88	1.32	0.78	0.00	10.99	100.00
2537	9.30	2.20	1.46	0.77	0.02	13.74	100.00
2538	8.41	2.27	1.96	0.48	0.01	13.12	100.00

ที่มา : จากการคำนวณตารางที่ 2.14

ตารางที่ 2.16 ดุลการค้าสินค้าเกษตรแบ่งตามรายประเทศในกลุ่มอาเซียน (หน่วย : ล้านบาท)

ปี	มาเลเซีย	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	บรูไน	อาเซียน	รวม
2531	2,388	6,479	-1,030	-141	217	7,913	115,980
2532	2,973	9,125	-73	-322	238	11,941	128,292
2533	-1,620	7,534	195	480	345	6,934	98,329
2534	-1,128	6,879	1,142	-555	388	6,726	113,167
2535	-6,189	7,245	2,889	-537	419	3,827	126,526
2536	-3,224	6,761	-703	149	430	3,413	119,762
2537	-6,988	8,158	3,036	-315	410	4,301	156,466
2538	-4,496	15,517	6,817	2,504	596	20,938	193,500

ที่มา : สถิติการค้าสินค้าเกษตรกรรมไทยกับต่างประเทศ

สินค้าเกษตรที่ส่งออกไปแต่ละประเทศในอาเซียน

ประเทศมาเลเซีย ได้แก่ น้ำตาลดิบ ข้าวสารเจ้า 100% น้ำยางข้น ยางแผ่นรมควันชั้น 3 ปลาเค็มอื่น ๆ แขนงเย็น น้ำยางข้น ยางแท่ง ข้าวสารเหนียว 10% สตาร์ชทำจากมันสำปะหลัง ข้าวโพด พาร์ติเคิลบอร์ค ยางแผ่นไม่รมควัน ยางธรรมชาติอื่น ๆ ที่เป็นแผ่น แป้งข้าวเหนียว อาหารปรุงแต่งใช้ในการเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ อาหารปรุงแต่งอื่น ๆ ที่ทำจากแป้ง เศษยางที่ใช้ไม่ได้ น้ำยางธรรมชาติอื่น ๆ เดกซ์ทรีน และโมดิไฟด์สตาร์ชอื่น ๆ ลำไยสด กระจุดาษฟูลตั้งกึ่งเคมีที่ไม่เคลือบ

ประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ ข้าวสารเจ้า 100% กุ้งอื่น ๆ แขนงเย็นจนแข็ง ยางแผ่นรมควันชั้น 3 กุ้งอื่น ๆ มีชีวิตสดหรือแช่เย็น กุ้งปรุงแต่งทำให้มิให้เสีย ชิ้นชำแหละของไก่ อาหารปรุงแต่งอื่น ๆ เนื้อปลาอื่น ๆ แขนงแข็ง กระจุดาษฟูลตั้งกึ่งเคมีที่ไม่เคลือบ หนังฟอกอื่น ๆ ของโค สมุดทะเลเบียน ข้าวนี้ อาหารปรุงแต่งที่มีส่วนผสมรวมเป็นเนื้อเดียวกัน ลำไยบรรจุภาชนะอัดลม สตาร์ชทำจากมันสำปะหลัง ข้าวเหนียว 10% ปลาอื่น ๆ ปรุงแต่งที่บดแล้ว ปลาหมึกกล้วยแช่เย็นจนแข็ง ปกพับและแพ้ม ฤงมือทำด้วยยางวัลแคนไนซ์ ปลาเค็มอื่น ๆ แขนงเย็น แป้งมันสำปะหลัง ผ้าฝ้าย ถาด ชาม จาน ถ้วยกระจุดาษ ปลายข้าวสารเจ้า เอ 1 พิเศษ

ประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ ข้าวสารเจ้า 25% สตาร์ชทำจากมันสำปะหลัง ข้าวสารเจ้า 5% น้ำตาลทรายขาว ข้าวสารเหนียว 10% ปลายข้าวสารเจ้า เอ 1 แป้งมันสำปะหลัง หนังโค กระจุดาษ ทั้งตัวฟอก ปลายข้าวเหนียว เดกซ์ทรีนและโมดิไฟด์สตาร์ชอื่น ๆ อาหารปรุงแต่งอื่น ๆ ที่ทำจากแป้ง เยื่อไม้เคมี ลำไยสด ข้าวสารเจ้า 15%

ประเทศฟิลิปปินส์ ได้แก่ นมผงเติมน้ำตาล อาหารปรุงแต่งอื่น ๆ กระจุดาษหน้าอ้อม ยางชั้นนอกอื่น ๆ เดกซ์ทรีนและโมดิไฟด์สตาร์ชอื่น ๆ กระจุดาษอนามัย ไฟเบอร์บอร์ค ไบยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ที่เอาก้านใบออก ผ้าฝ้าย 85% ขึ้นไป

ประเทศบรูไน ได้แก่ ข้าวสารเจ้า 100% น้ำตาลทรายขาว ข้าวสารเหนียว 10% ข้าวโพดอื่น ๆ ไฟเบอร์บอร์ค ผลไม้สดอื่น ๆ ทูเรียนสด ปลาซาร์ดีนบรรจุภาชนะอัดลม อาหารปรุงแต่งอื่น ๆ พืชผักต่าง ๆ ผสมกัน แป้งข้าวเจ้า บุหรี่ ชิ้นชำแหละของไก่ น้ำปลา

สินค้าเกษตรที่นำเข้าจากแต่ละประเทศในอาเซียน

ประเทศมาเลเซีย ได้แก่ ไม้ที่แปรรูปแล้ว ปุ๋ยยูเรีย น้ำมันเมล็ดทานตะวัน หอยแครงมีชีวิต ยาฆ่าวัชพืช กระจาดขี้ กระจาดขี้เคลือบ เครื่องแต่งกายทำด้วยยาง ปลาแมคเคอเรลแช่แข็ง

ประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ กระจาดขี้ กระจาดขี้เซลลูโลส ผ้าฝ้ายอื่น ๆ 85% ขึ้นไป น้ำมันถั่วเหลือง สานรายอื่น ๆ ปลาสลิดแช่แข็งหรือปลาโอทองแถบแช่แข็ง สิ่งสกัดจากข้าวมอลต์

ประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ ปลาอื่น ๆ แช่แข็ง กระจาดขี้ กระจาดขี้อื่น ๆ ไม้ฉัดวิเนียร์ เยื่อไม้เคมี ปุ๋ยยูเรีย กากถั่วเหลือง กระจาดขี้มวนบุหรี่

ประเทศฟิลิปปินส์ ได้แก่ ปุ๋ยเคมีอื่น ๆ ปลาสลิดแช่แข็งหรือปลาโอทองแถบแช่แข็ง ยาฆ่าวัชพืช อาหารปรุงทำจากธัญพืช

ประเทศบรูไน ได้แก่ ฝ้ายยังไม่ได้สานหรือหวี

นโยบายของรัฐด้านการนำเข้าสินค้าเกษตร

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตร แต่มีการนำเข้าสินค้าหลายชนิดที่ยังผลิตได้ไม่เพียงพอที่สำคัญก็มี เช่นฝ้ายดิบและปุ๋ยฝ้าย ผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์ถั่วเหลือง รวมทั้ง กระจาดขี้และผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้ผลิตภายในประเทศ รัฐบาลได้ใช้นโยบายกีดกันการนำเข้า มีทั้งมาตรการภาษีและ การควบคุมปริมาณการนำเข้า เช่นฝ้าย ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศใช้ อัตราภาษีนำเข้าครั้งหลังสุดเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2528 โดยให้จัดเก็บไม่เกินกิโลกรัมละหนึ่งบาท แต่ไม่ได้ผล เพราะผู้นำเข้าสามารถนำเข้าในรูปแบบเงินเชื่อระยะยาวได้ สำหรับถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองได้เริ่มมีการควบคุมการนำเข้าเมล็ดและน้ำมันถั่วเหลืองใน ปี 2525 และได้ควบคุมการนำเข้ากากถั่วเหลืองเพิ่มเติมใน ปี 2527 และยังใช้มาตรการดังกล่าวอยู่จนถึงปัจจุบัน ที่จริง

แล้วสินค้าเกษตรอีกหลายชนิดมีการควบคุมนำเข้าเช่น น้ำมันปาล์ม ปอกกระเจา ปลาป่น สุกรมีชีวิตและเนื้อสุกร ปลาป่น และอื่น ๆ

การจำกัดการนำเข้าโดยอาศัยการควบคุมปริมาณมีความยุ่งยากในทางปฏิบัติทั้งในเรื่องปริมาณที่ควรจะให้นำเข้าและควรจะให้ใครนำเข้ามาอย่างน้อยแค่ไหน ซึ่งมีปัญหาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มใช้มาตรการนี้ เช่นในเรื่องนำเข้าถั่วเหลืองได้มีเสียงเรียกร้องให้ใช้มาตรการทางภาษีแทน รวมทั้งมีแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาให้ประเทศไทยพิจารณาใช้มาตรการทางภาษี และครั้งแรกรัฐบาลได้ตกลงที่จะใช้มาตรการภาษีตั้งแต่เดือนกันยายน 2530 แต่เป็นเพราะความไม่พร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งไม่แน่ใจว่าจะปรับอัตราภาษีได้คล่องตัวพอ และสามารถปกป้องเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองได้จึงเลื่อนการใช้มาตรการทางภาษีออกไป

ต่อมาได้เกิดวิกฤตการณ์วัตถุดิบอาหารสัตว์ขาดแคลน กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ได้เรียกร้องให้มีการนำเข้าโดยเสรี ในเดือนธันวาคม 2532 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ยกเลิกควบคุมการนำเข้ากากถั่วเหลืองปลาป่น และลดอากรนำเข้าข้าวโพด โดยจะใช้อากรนำเข้าและค่าธรรมเนียมพิเศษเป็นเครื่องมือในคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศ และในต้นปี 2533 ได้ให้ความเห็นชอบให้กระทรวงพาณิชย์นำอัตราค่าธรรมเนียมพิเศษ (surcharge) ในการนำเข้ากากถั่วเหลือง และปลาป่น ส่วนเมล็ดถั่วเหลืองยังคงมีการควบคุมการนำเข้าเช่นเดียวกับน้ำมันพืช และพืชน้ำมันอื่น ๆ ค่าธรรมเนียมพิเศษนี้กระทรวงพาณิชย์จะมีการประกาศเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ เช่น ค่าธรรมเนียมพิเศษในการนำเข้าปลาป่น ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2533 ถึงเดือนพฤษภาคม 2536 จะอยู่ในอัตราตันละ 904-2,971 บาท และกากถั่วเหลืองในช่วงระยะเวลาเดียวกันอัตราค่าธรรมเนียมตันละ 811-1,975 บาท ทั้งสองรายการนี้ยังต้องเสียภาษีนำเข้าอีกร้อยละ 6 อย่างไรก็ตาม ภาษีน้ำมัน วัตถุดิบอาหารสัตว์ มีเสียงเรียกร้องให้นำเข้าทั้งจากผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะสำหรับเนื้อสัตว์ที่มีการส่งออกและเชื่อแน่ว่าในอนาคตจะมีการนำเข้าสินค้าเกษตรมากขึ้น (โสภณ ทองปาน, 2536 : 232-233)